

*Parafia Ewangelicko-Augsburska
w Koninie*

2018
ROK ŚWIADECTWA KOŚCIOŁA

Kościół ewangelicki w okresie międzywojennym

Wiek XIX był czasem tworzenia się parafii luterańskich z przybyłych na ziemie polskie ewangelików. Kościół Ewangelicko-Augsburski nie miał tu tradycji, lecz duchowni luterańscy często nawiązywali do dziedzictwa i historii polskiej Reformacji. Sięgano do twórczości **Mikołaja Reja**, przypomniano czasy rozkwitu i tolerancji religijnej Rzeczypospolitej.

Oficjalną korespondencję z władzami Kościoła władze carskie prowadziły początkowo po polsku, w latach 1874-1889 językiem urzędowym był niemiecki, a po roku 1889—język rosyjski.

W 1905 roku po wyborze na Generalnego Superintendenta Kościoła **Bp Juliusza Bursche** odbył się Synod Kościoła mający na celu reorganizację ustroju kościelnego, aby uniezależnić go od wpływów władz państwowych. Projekt ten nie został zrealizowany. Po raz pierwszy jednak obrady prowadzone były zarówno po polsku, jak i po niemiecku. Synod przyjął uchwałę *sum cuique: Żyd dla Żydów, Grek dla Greków. Pastor powinien stawać ponad narodowościami. Nie jest on politykiem, lecz duszpasterzem. Zadaniem jego nie jest ani germanizacja, ani polonizacja, lecz wierne głoszenie Ewangelii, przy czym w miarę możliwości, musi się on okazać sprawiedliwym wobec każdej narodowości.* Większość ewangelików w Królestwie Polskim uważała się za Niemców. Duchowni jednak posługiwali się najczęściej zarówno językiem niemieckim, jak i polskim.

W czasie I wojny światowej, po deportacji Bp J. Bursche do Rosji, jego obowiązki przejął ks. R. Gundlach, pastor niemieckiej parafii w Łodzi. Działał on wyraźnie w kierunku wzmocnienia niemieckiego charakteru Kościoła. W 1917 roku podjęto próbę zmiany ustroju kościelnego, aby dać przewagę decyzyjną w Kościele Niemcom, przenieść władze Kościoła z Warszawy do Łodzi (gdzie mieszkała większość Niemców), i objęcie kandydatów na pastorów obowiązkiem kształcenia na uniwersytetach w Rzeszy. Językiem obowiązującym w Kościele miał być niemiecki, przy czym w parafiach polskich i litewskich dopuszczono używanie tych języków.

Środowisko polaków ewangelików uważało, że ustawy dotyczące Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce winny być częścią prawodawstwa ogólnopaństwowego i dostosowane do przygotowywanej konstytucji. **Kościółem mogą kierować osoby mające zaufanie „przyszłego rządu polskiego”, siedzibą władz musi być Warszawa, językiem urzędowym polski, a pastory winni się kształcić w mającym powstać Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Warszawskiego.** Luterański Konsystorz w Warszawie Niemcy uważali za siłę polonizującą, będącą częścią polityki rządowej. Decyzje rządu uważano za szykanowanie mniejszości niemieckiej w Polsce, dziejącej się pod płaszczykiem spraw kościelnych. Argumenty o polskim nurcie ewangelicyzmu wzmacniały opór – wskazując, że większość „ewangelików Polaków” to zasymilowani – czyli „wynarodowieni” Niemcy.

Konstytucja marcowa z 1921 roku w art. 115 gwarantowała Kościołom mniejszościowym samostanowienie prawne, a stosunek do Państwa miał być określany na podstawie odrębnej ustawy. Ze względu na złożoną sytuację **Ustawa o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej** została zatwierdzona dopiero 17 XII 1937 roku. Dokonano wyboru nowych władz Kościoła, ale wybór ten był kontestowany przez stronę niemiecką.

